

Prijeto: 27.02.2024				
Org. jed.	Klas. znak	Redni broj	Prilog	Vrijednost
02	607/24	- 3/24	PP	OBRAZAC

IZVJEŠTAJ O AKREDITACIJI STUDIJSKOG PROGRAMA Liberal Arts and Sciences

Odlukom Agencije za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja (u daljem tekstu Agencija) br. 02-607/23-41/7UP od 12.10.2023.godine, imenovana je Komisija za sprovođenje postupka akreditacije navedenog studijskog programa u sastavu:

1. Prof.dr Biljana Maslovarić, Filozofski fakultet, Univerzitet Crne Gore, predsjednica Komisije,
2. Doc.dr Vesna Tripković – Samardžić, Fakultet stranih jezika, Univerzitet Mediteran članica Komisije,
3. Prof.dr Đana Luša, Fakultet političkih nauka, Sveučilište u Zagrebu, članica Komisije.

Komisija je imala zadatak da razmotri zahtjev Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka za akreditaciju predmetnog studijskog programa, ostalu relevantnu dokumentaciju, te da na osnovu neposredne provjere činjeničnog stanja, dostavi Agenciji izvještaj o ocjeni kvaliteta studijskog programa, njegove usklađenosti sa akademskim i profesionalnim potrebama i usvojenim standardima i kriterijumima.

Komisija je detaljno proučila zahtjev za akreditaciju predmetnog studijskog programa na Fakultetu slobodnih umjetnosti i nauka, kao i drugu priloženu dokumentaciju. U cilju neposredne provjere činjeničnog stanja, Komisija je posjetila Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka 27.12.2023.godine i upoznala se o ukupnim uslovima za realizaciju osnovnih studija. Agenda posjete je data u prilogu.

U skladu sa gore navedenim, a na osnovu odredbi Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list CG”, br. 44/14, 52/14, 47/15, 40/16, 42/17, 71/17,55/18, 3/19, 17/19 i 47/19), kao i Pravilnika o postupku akreditacije studijskog programa, sadržaju i obliku sertifikata o akreditaciji („Službeni list CG”, br. 096/20 od 24.09.2020.), Komisija je Agenciji podnijela Izvještaj o akreditaciji osnovnog akademskog studijskog programa Liberal Arts and Sciences dana 20.02.2023. godine.

I OPŠTI PODACI

Naziv ustanove: Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka

Naziv organizacione jedinice: Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka

Naziv studijskog programa: Liberal Arts and Sciences

Nosilac studijskog programa: Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka

Vrsta studijskog programa (akademski ili primijenjeni): Akademski

Naučna oblast: Interdisciplinarne nauke

Način organizacije nastave (klasična, na daljinu, na engleskom jeziku): Na engleskom jeziku

Nivo kvalifikacije koji se stiče završetkom studijskog programa: Bečelor

Stručni naziv koji se stiče po završetku studijskog programa: Bečelor slobodnih umjetnosti i nauka (Bachelor of Liberal Arts and Sciences)

Predviđeno vrijeme trajanja studijskog programa: 6 semestara

Broj ECTS kredita: 180

Broj studenata planiranih za upis: 80

II OCJENA ISPUNJENOSTI STANDARDA

Komisija je u ocjeni ispunjenosti standarda i njihovih kriterijuma za eksternu evaluaciju ustanove koristila sljedeće kriterijume za ocjenjivanje:

- *Eliminacioni kriterijum za ocjenjivanje* u slučaju kada neispunjavanje standarda I kriterijuma uslovljava negativan akreditacioni stav - odbijanje zahtjeva za akreditaciju;
- *Potreban kriterijum za ocjenjivanje* u slučaju kada standard ili njegovi kriterijumi nijesu ispunjeni, ali se proces akreditacije i realizacija studijskih programa mogu nastaviti ako kriterijum može biti ispunjen u periodu koji je određen preporukom komisije.

Komentar obavezno sadrži preporuku za unaprjeđenje kriterijuma, odnosno standarda, čak i kada je on obezbijeđen u skladu sa standardima i smjernicama Agencije.

U komentarima, Komisija je dala svoje jedinstveno mišljenje o:

- ispunjenosti ili djelimičnoj ispunjenosti standarda, odnosno njegovih kriterijuma,
- mjeri usklađenosti organizacije rada ustanove i planirane realizacije studijskih programa sa važećim standardima, nacionalnim dokumentima i dokumentima Evropskog prostora visokog obrazovanja,
- potrebi za dodatnim objašnjenjima,
- korekcijama koje je potrebno pripremiti i korekcijama koje je potrebno izvršiti,
- rokovima za korekcije,
- prednostima i nedostacima ispunjenosti određenih standarda, odnosno kriterijuma,
- svim ostalim pitanjima koja se tiču ocjene ispunjenosti standarda, odnosno kriterijuma.

**STANDARD 1.
USTANOVA VISOKOG OBRAZOVANJA**
KRITERIJUMI:

Ustanova koja planira da realizuje studijski program treba da ima status regulisan u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.1. Osnovni podaci o osnivanju i razvoju ustanove (datumi i odluke, promjene u organizaciji i radu).

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka Cetinje je registrovan u CRPS pod registarskim brojem 80029887, za vršenje djelatnosti visokog obrazovanja.

Fakultet je registrovan i u Centralnom registru Privrednog suda u Podgorici 30.11.2022. godine pod brojem 80029887/001 kao privatna ustanova visokog obrazovanja, registrovana pod šifrom za visoko obrazovanje 8542.

Za skraćeni naziv ustanove, koristi se naziv Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka, kako stoji naziv u svim ostalim dokumentima priloženih od strane Fakulteta.

Preporučujemo da ujednače naziv Fakulteta u svim dokumentima, kao i da odrede skraćenicu naziva i na crnogoskom jeziku – npr. FSUN (na englesom jeziku je LAS).

Kako se radi o konstituisanju Fakulteta, promjena u organizaciji i radu nije mogla biti evidentirana s obzirom na to da se radi o početnoj akreditaciji ustanove.

1.2. Interna organizaciona struktura (jedinice i drugi oblici organizacionih cjelina i djelatnosti ustanove sa kratkim opisom sastava i funkcija), uključenost eksternih članova (studenti, poslodavci i ostali) u upravljačkim strukturama i njihova uloga i doprinos.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Upravni odbor Fakulteta je na sjednici održanoj 27. 04. 2023. godine donio Statut, i u članu 7 dati su organi upravljanja i rukovođenja, a to su:

1. Upravni odbor, kao organ upravljanja Fakulteta;
2. Dekan, kao organ rukovođenja Fakulteta;
3. Nastavno-naučno Vijeće kao najviši stručni organ Fakulteta i
4. Direktor

Takođe, evidentirane su i Odluke o imenovanju dekana, prodekana, UO sa kratkim opisom sastava i funkcija.

U izmjenama i dopunama Statuta Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka u članu 10 stoji da:

"U Upravni odbor fakulteta se biraju predstavnici studenata, privrede i lokalne zajednice", a u stavu 5 stoji da: "predstavnike studenata u Upravnom odboru fakulteta bira Studentski parlament".

Iz svega navedenog, može se zaključiti da Fakultet ima optimalnu internu organizacionu strukturu, koja ima puni potencijal da se razvija nakon početka rada Fakulteta. Takođe evidentirana je cijela mreža saradnje sa NVO (De Facto Consultancy Podgorica, Centrom za građansko obrazovanje, Balkan Investigative Reporting Network - BIRN, JU Muzeji i galerije Budve, Biblioteka kao i Digital Den-om.).

Preporuka Komisije: Fakultet treba dostaviti Agenciji potvrdu o učešću predstavnika studenata u Upravnom odboru mjesec dana nakon početka izvođenja nastave.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.3. Organi upravljanja i rukovođenja ustanovom i organizacionim cjelinama: tijela, njihova uloga i postupak izbora

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Statutom Fakulteta su definisana prava i obaveze svih organa i detaljno precizirane njihove nadležnosti. U radu pomenutih tijela učestvuju i studenti

U Statutu Fakulteta, u dijelu II u članovima od 8 do 20, dati su kriterijumi za izbor svih tijela, njihovim ulogama, obavezama i postupcima vezanih za njihov izbor. Fakultet posjeduje Pravilnik o uslovima i kriterijumima i postupcima upisa u prvu godinu studija, u kojem su dati svi neophodni uslovi i kriterijumi za upis studenata na prvu godinu studija.

Fakultet posjeduje finansijsku službu, tehničku službu, studentsku službu i biblioteku.

Ugovori o radu sa zaposlenima koje je Fakultet priložio se odnose na obavljanje djelatnosti u finansijsko – administrativnim poslovima (knjigovodstva, poslove kurira itd); dekanice Fakulteta, zamjenika direktora fakulteta itd, a ostalih zapošljenih (profesora/predavača). Ugovori o radu počinju sa važenjem tek nakon obezbjeđivanja Akreditacije, odnosno kako stoji u njihovim Ugovorima o radu u članu 1.1... "počev od dana obezbjeđivanja akreditacije za studijski program "Slobodne umjetnosti i nauke."

Fakultet je dostavio Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta iz novembra 2023.godine.

Fakultet je u strategiji Ljudski resursi HR (human resources) naveo da će da obezbjedi kontinuitet kvaliteta obrazovnih programa Fakulteta kroz:

1. Unaprjeđenje kvaliteta obrazovnog procesa i izbora kadrova.
2. Integraciju u međunarodnu akademsku zajednicu i
3. Podršku programima profesionalnog razvoja za predavače kako u oblasti svojih stručnih disciplina, tako i u oblasti unapređenja nastavnih metoda i tehnika.

Može se zaključiti da su svi organi upravljanja i rukovođenja ustanovom adekvatni, dati su precizni kriterijumi za njihov izbor i jasno su opisane njihove uloge.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.4. Pregled djelatnosti ustanove

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke: /

Šifra osnovne djelatnosti Fakulteta je 85.42 visoko obrazovanje.

Fakultet po odluci o osnivanju može obavljati i druge djelatnosti u skladu sa Zakonom.

Predlažemo da se jasno izdvoji pregled djelatnosti Fakulteta i da se postavi putem svih kanala komunikacije (na sajtu, lifletima...), kao i da se jasno navedu druge djelatnosti koje su u skladu sa Zakonom.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.5. Pregled integrisanih funkcija i djelatnosti na ustanovi

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Fakultet je naveo u FLAS dokumentu za akreditaciju da je samostalna interdisciplinarno usmjerena obrazovno-naučna ustanova visokog obrazovanja osnovana sa ciljem da realizuje usvojeni nastavni plan i program obrazovanja za sticanje visokog obrazovanja na osnovnim studijama.

Osim ove konstatacije, priložen je šematski prikaz integrisanosti funkcija i djelatnosti, tako da se može u formalnom smislu zaključiti da postoji integrisanost funkcija i djelatnosti na Fakultetu.

U FLAS dokumentu Fakulteta stoji: "Nastavno naučno vijeće Fakulteta donijeće Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi".

Takođe, Fakultet planira da osnuje dvije strukture koje će se specijalizovano baviti obezbjeđivanjem kvaliteta obrazovanja i istraživanja.

Prvi, Komisija za evaluaciju fakulteta. To je komisija sastavljena od nastavnog kadra, koja će se zanimati isključivo ocjenama rada upravo nastavnog kadra. U sastav komisije neće ulaziti članovi administracije fakulteta. U kompetencije komisije će ulaziti i analiza studentske evaluacije i davanje prepruka baziranih na povratnoj informaciji i ocjenama rada predavača od strane studenata. Odluku o produženju ugovora o radu sa nastavnim kadrom, donosi nastavno-naučno vijeće uz obaveznu saglasnost ove komisije.

Druga struktura je Metodološka komisija u koju ulaze predstavnici nastavnog kadra iz svakog od modula, kao i predstavnici studentske zajednice. Osnovni zadatak komisije je kontrola i praćenje ispunjenja obaveza iz nastavnog plana, kao i daljeg razvoja nastavnog plana".

Fakultet je u dokumentu/internim aktom dao pojašnjenja o načinu izbora predsjednika komisija, uslove i kriterijume za izbor svih članova komisija i radnih tijela. S obzirom na sve navedeno za podkriterijum 1.5. i sva dostatna dokumenta, potvrđujemo ispunjenost podstandarda.

Preporuka Komisije: Fakultet treba da donese Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka prvog semestra prve akademske godine te da Agenciji dostavi izvještaj o samovrednovanju studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka prve i svake naredne akademske godine.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.6. Misija, vizija i glavni strateški ciljevi ustanove koje ustanova nastoji da ostvari preko svojih studijskih programa, mogućnosti zapošljavanja svršenih studenata, međunarodne saradnje, naučno-istraživačke djelatnosti, odnosno umjetnosti i kulture, brige o studentima, obezbjeđenja kvaliteta, poslovanja itd.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
-----------	--	----------------------	---	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Fakultet je u FLAS-u naveo da je naveo misiju i viziju gdje stoji da je misija Fakulteta "da kroz obrazovanje, naučnoistraživački rad i učešće u razvoju društvene zajednice, omogući najviše akademske standarde i obezbijedi sticanje znanja i vještina. Da bi ostvarila svoju misiju, ova privatna ustanova visokog obrazovanja je trajno opredijeljena da teži unapređenju kvaliteta visokog obrazovanja i uključivanju u jedinstven evropski i svjetski prostor visokog obrazovanja".

Fakultet je naveo da su im glavni strateški ciljevi "da inspirišu radoznalost, ljubav prema učenju, idealizam i posvećenost vezi između visokog obrazovanja i građanskog obrazovanja. Nastavni plan i program osnovnih studija osmišljen je tako da se bavi centralnim, trajnim pitanjima sa kojima se suočavaju naredne generacije studenata. Akademske discipline su međusobno povezane kroz multidisciplinarnu programe; traži se ravnoteža u nastavnom planu i programu između opšteg obrazovanja i individualne specijalizacije".

Kriterijumi na osnovu kojih bi se mogla vidjeti mogućnost za zapošljavanje budućih svršenih bečelor studenata u Crnoj Gori nijesu dati zbog problema u prepoznavanju važnosti za kadrovima koje Fakultet namjerava da obrazuje. Naime, Fakultet ima namjeru da pruži budućim studentima fleksibilna znanja i vještine kojima će moći da mijenjaju svoju profesiju u skladu sa potrebama 21. vijeka u kojem su neophodna fleksibilna znanja i vještine koje će "pripremiti studente ne samo za određenu profesiju, već i pokazati im opcije za realizaciju sopstvenog potencijala u budućnosti".

Fakultet je dostavio ključne nalaze ankete o diplomiranju u LAS-u na američkom tržištu rada (<https://stradaeducation.org/report/the-real-long-term-outcomes-of-liberal-arts-graduates/>) u kojem kako stoji "da su u srednjoročnom periodu diplomci programa Liberal arts uspješniji u smislu napredovanja u karijeri i više plaćeni".

U dokumentu pod nazivom Moderacija, Fakultet je dao opis svih neophodnih koraka i procedura prilikom raspoređivanja studenata po modulima, kao i o kriterijumima za donošenje odluke moderacione Komisije o uspješnoj odbrani moderacionog rada, položenoj moderaciji i upisom na odgovarajući smjer (modul).

Preporuka Komisije: Fakultet bi trebao da dostavi Agenciji analizu zapošljivosti za tržište rada Crne Gore, godinu dana nakon završetka prve generacije studenata bečelor studija.

Kriterijum za ocjenjivanje: Potreban

1.7. Poseban značaj i specifičnosti ustanove u obrazovnom, istraživačkom i umjetničkom radu.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Fakultet u dokumentima navodi da je "prvi u Crnoj Gori razvio kvalifikaciju liberalnog modela obrazovanja (Liberal Arts and Sciences)" koju čini tzv. individualni obrazovni plan ili putanja kako stoji u dokumentu "studentu se otvara mogućnost da svoj lični i akademski potencijal". U radu je predviđen razvoj kritičkog mišljenja kod studenata, ali i nastavnika, razvoj akademskog čitanja i pisanja, a i predviđena je interaktivna forma rada sa studentima.

U dokumentu Fakulteta pod nazivom FLAS curriculum dat je opis kurseva (obaveznih i izbornih) kao i šematski prikaz kako će studenti birati svoj tzv. liberalni model obrazovanja i kako će se pratiti ostvarivanje ishoda u svakom individualnom obrazovnom planu.

Poseban značaj i specifičnosti rada Fakulteta se ogleda ne samo u činjenici što će se sva nastava realizovati na engleskom jeziku, već i po tome što su u svim dokumentima ogleda interaktivnost i metodička spremnost u radu sa studentima, koristeći sve raspoložive

resurse za spajanjem njihovih akademskih znanja sa razvojem vještina i demokratskih stavova.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

1.8. Strategija i aktivnosti za obezbjeđenje kvaliteta obrazovanja, istraživanja, odnosno umjetničkog rada, stalna tijela koja se bave područjem obezbjeđenja kvaliteta, stepen implementacije dokumenta za obezbjeđenje kvaliteta (postojanje dokumenta i procjena efekata njihove primjene u prethodnih pet godina)

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

U priloženoj Strategiji obezbjeđenja kvaliteta, Fakultet se obavezuje da će permanentno težiti najvećem kvalitetu svih svojih aktivnosti i djelatnosti i da kvalitet predstavlja najvažniji strateški zadatak i cilj Fakulteta.

U dopuni Strategije obezbjeđivanja kvaliteta Fakulteta Slobodnih umjetnosti i nauka dati su kriterijumi za periodično preispitivanje kvaliteta rada svih stručnih organa Fakulteta i kriterijume po kojima će utvrđivati obrazovne potrebe studenata i nastavnika.

Takođe, Fakultet je dostavio Pravila, procedure i sadržaje u anketama na kojima će studenti vršiti evaluaciju rada Fakultete u cilju poboljšanja kvaliteta rada ustanove.

Nadalje, Fakultet je predvidio i samoevaluacije programa i procesa rada FLAS-a u cilju samoevaluacije i procjene stanja različitih elemenata obrazovno-naučne djelatnosti Fakulteta radi poštovanja zakonskih procedura i standarda, sprovedenih na sistematskoj osnovi i usmjerenih na unaprjeđenje kvaliteta aktivnosti obrazovne organizacije. Samoispitivanje će se sprovodi u cilju obezbjeđivanja dostupnosti i otvorenosti informacija o aktivnostima obrazovne ustanove, kao i pripreme izvještaja o rezultatima samoevaluacije.

Preporuka Komisije: Fakultet je obavezan da Agenciji dostavi rezultate periodičnog ispitivanja kvaliteta rada svih stručnih organa Fakulteta, i kriterijume po kojima će utvrđivati obrazovne potrebe studenata i nastavnika nakon završetka prve i svake naredne akademske godine.

Kriterijum za ocjenjivanje: Potreban

1.9. Opšti stav o međunarodnoj uporedivosti ustanove, njene organizacione strukture i djelatnosti (međunarodne ustanove).

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

U dokumentu FLAS naveden je čitav spisak univerziteta u Evropi (u Bugarskoj, Grčkoj, Holandiji itd), kao i u USA (Liberal Arts and Sciences program na Harvardu i Stenfordu) koji rade po modelu studiranja i učenja koje planira da uvede Fakultet.

Navode da postoji više od 10 univerziteta u Holandiji koji nude bachelor obrazovanje upravo model studija i organizacije učenja po LAS modelu.

Međunarodna uporedivost Fakulteta je u potpunosti evidentirana.

Kako Fakultet navodi da se svi LAS programi u svijetu zasnivaju na ličnom izboru studenta dati su ishodi učenja iz oblasti slobodnih umjetnosti i nauka, kao i na svakom predviđenom modulu: Istorija umjetnosti; Sociološka teorija i sociološka istraživanja; Digitalne humanističke nauke; Nove političke nauke; Interkulturalna lingvistika i Medijske studije i novinarstvo.

STANDARD 2. STRUKTURA STUDIJSKOG PROGRAMA I KONCEPCIJA ZA REALIZACIJU STUDIJA				
KRITERIJUMI:				
Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni				
2.1. Ciljevi studijskog programa <ul style="list-style-type: none"> • Akademska klasifikacija (akademske ili primijenjene studije) i obrazloženje pripadnosti nivou visokog obrazovanja u okviru Crnogorskog kvalifikacionog okvira (u daljem tekstu: CKO) i usklađenosti sa Evropskim kvalifikacionim okvirom (u daljem tekstu: EKO); • Ciljevi studijskog programa i njihova usklađenost sa osnovnim ciljevima ustanove; • Formalna usklađenost ciljeva programa sa njegovom klasifikacijom i nivoom u CKO-u. 				
Ocjena ispunjenosti				
Ispunjeno	☒	Djelimično ispunjeno	☐	Nije ispunjeno
Komentar/ostvrt/preporuke: <p>Savjet za kvalifikacije Vlade Crne Gore je, nakon pozitivnog mišljenja nadležne sektorske komisije, utvrdio prijedlog za razvoj kvalifikacije nivoa obrazovanja Bachelor - Liberal Arts and Sciences (Bečelor - Slobodne umjetnosti i nauke) (nivo VI) u Sektoru kvalifikacija za interdisciplinarna područja, sa obimom programa – 180 ECTS.</p> <p>Fakultet je Odlukom Savjeta za kvalifikacije Vlade Crne Gore, br.01-119/23-1494/3, od 9.marta 2023.godine, nakon pozitivnog mišljenja, utvrdio prijedlog za razvijanje kvalifikacije nivoa Bachelor –Liberal Arts and Sciences (Bečelor – Slobodne umjetnosti i nauke) (nivo VI) u Sektoru kvalifikacija za interdiciplinarna područja.</p> <p>Ciljevi bečelor nivoa studija Fakulteta su usklađeni sa osnovnim ciljevima ustanove – razvoj kritičkog mišljenja i osposobljavanje studenata za cjeloživotno učenje, i proaktivno stručno i društveno djelovanje za život uopšte.</p> <p>Obrazovni proces Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka zasnovan je na sljedećim principima: otvoren dijalog i uzajamno poštovanje: profesora i studenata; interaktivnosti nastave i učenja; razvijanja vještina kritičkog mišljenja; vještine akademskog pisanja i istraživačkih vještina, što kumulativno odgovara formalnoj usklađenosti ciljeva programa i kvalifikacijom i nivoom u CKO-u – Interdisciplinarna područja.</p>				
Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni				
2.2. Ishodi učenja studijskog programa <ul style="list-style-type: none"> • Ishodi učenja su dostupni zainteresovanim stranama, primarno nastavnicima i studentima; • Planirani ishodi učenja su uporedivi sa Dablinskim deskriptorima; • Postoji mogućnost za provjeru ishoda učenja u okviru internog sistema obezbjeđenja kvaliteta; 				

<ul style="list-style-type: none"> Ishodi učenja će biti dostupni, realni i odražavati napredak u datoj oblasti; Ishodi učenja će omogućiti razvijanje saradnje sa relevantnim stranama. 				
Ocjena ispunjenosti				
Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno
<p>Komentar/ostvrt/preporuke:</p> <p>Osim ispisanog teksta u FLAS-u vezanih za ishode učenja sa konkretnim ishodima učenja po modulima, i kao takvi jesu uporedivi sa Dablinskim deskriptorima, u FLAS dokumentu Fakulteta stoji da su "svi ishodi učenja definisani u informacionim listama i dokumentaciji studijskih programa, odnosno modula, te javno dostupni svim zainteresovanim stranama. Interni sistem kontrole kvaliteta prati niz indikatora, koji se, između ostalog odnose i na zapošljivost studenata, njihov naučno-istraživački rad i učešće u projektima, što studenti postižu pohađanjem predmeta čiji ishodi učenja podstiču njihovu zapošljivost i naučno-istraživačke sposobnosti".</p> <p>Fakultet je razvio cijeli set mehanizama kojima se može utvrditi stepen postignuća u ishodima učenja u okviru internog sistema kvaliteta s tim što će se puna vjerodostojnost i validnost instrumentarija moći sa sigurnošću da se utvrdi tek nakon što ustanova počne sa radom.</p>				
Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni				
<p>2.3. Usaglašenost ishoda učenja sa ciljevima studijskog programa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ciljevi programa će se sistematski sprovesti u praksi. Postoje informacije o tome kako svaki predmet ili modul doprinosi ostvarenju ciljeva studijskog programa; Svi predmeti ili moduli opisani u "priručniku za predmete/module" studijskih programa sadrže informacione liste, koje su dostupne zainteresovanim stranama (prvenstveno studentima i nastavnicima); Postoji jasan opis znanja, vještina i kompetencija, koji se od studenata očekuje da steknu nakon odslušanih pojedinih predmeta na studijskom programu; Ishodi učenja su jasni i razumljivi za nastavnike i studente. 				
Ocjena ispunjenosti				
Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno
<p>Komentar/ostvrt/preporuke:</p> <p>Fakultet je dokumentaciji naveo da: "Ishodi učenja svakog predmeta su usaglašeni sa ishodima učenja na nivou studijskog programa, da bi se student osposobio za samostalnu primjenu stečenih znanja. Ishodi učenja su jasno i precizno definisani, i kao takvi su razumljivi i nastavnicima i studentima.</p> <p>Ishodi učenja su jasno i eksplicitno definisani u informacionim listama svih pojedinačnih modula i predmeta. Informacione liste modula i predmeta predstavljaju osnov za organizaciju i realizaciju nastavnog procesa. Na početku svakog semestra, nastavnik detaljno upozna je studente sa sadržajem Informacione liste, ciljevima predmeta, očekivanim ishodima učenja, tematskim jedinicama, nadinima provjere znanja, sistemom ocjenjivanja, obaveznom i dodatnom literaturom itd. Postoji jasan opis znanja, vještina i kompetencija, koji se od studenata očekuje da steknu nakon odslušanih pojedinih predmeta na studijskom programu; Posebna pažnja posvećuje se predstavljanju načina na koji svaki predmet doprinosi ostvarenju ciljeva studijskog programa".</p> <p>U dokumentu/preporuci napisanog od strane Russian department at Reed College—a stoji da Fakultet ima za ciljeve "pružanje holističkog i raznolikog iskustva učenja koje je ukorijenjeno u filozofiji razvoja dobro osposobljenih pojedinaca koji nisu samo vješti u svojim izabranim oblastima, već takođe koji poseduju široku bazu znanja i sposobnosti za kritičko mišljenje" (aiming to provide a holistic and diverse learning experience. It's rooted in the philosophy of developing well-rounded individuals who are not only skilled in their chosen fields but also possess a broad knowledge base and critical thinking abilities).</p>				

Ishodi učenja su jasni, razumljivi i svi predmeti i moduli su opisani u dijelu ishoda znanja, vještina i stavova kod studenata.

Kao posebnu vrijednost ističemo peramentno isticanje važnosti kritičkog mišljenja kod studenata, i to u svim dokumentima ustanove, pa se može pretpostaviti da će se i u praksi raditi na razvijanju kritičkog mišljenja, ravoja stavova i vještina.

Kriterijum za ocjenjivanje: Potreban

Perspektive na tržištu rada, praktični značaj i profesionalne potrebe za studijskim programom

- Postoji tražnja na tržištu rada za diplomcima koji posjeduju kompetencije planirane ishodima učenja na studijskom programu ili se očekuju takvi trendovi u srednjem roku;
- Urađena procjena potreba tržišta rada i u skladu sa tim planiran broj upisanih studenata na studijskom programu;
- Kompetencije dozvoljavaju diplomiranim studentima da rade u području rada koje je usklađeno sa stečenom kvalifikacijom;
- Studijski program je povezan sa profesionalnom praksom (praktični zadaci, projekti, rad kod poslodavca tokom studija).

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
-----------	--	-----------------------------	---	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

U FLAS formularu, Fakultet navodi da "diplomci studijskog programa slobodnih umjetnosti i nauka kroz interdisciplinarnu platformu obrazuju se šire od okvira svoje usko odabrane specijalnosti. Tako na kraju obrazovnog puta studenta, on osim obučenosti osnovnim znanjima iz politikologije, sociologije ili istorije umjetnosti na primjer, takođe poznaje osnove programskih jezika, lingvistike, komunikologije. Ili pored specijalizovane obučenosti iz kompjuterskih nauka, ili digitalnih humanističkih nauka, stiče putem izbornih predmeta drugih modula, znanja iz istorije umjetnosti, jezika ili socioloških istraživanja.

Savremeno tržište rada nije u potrebi isključivo za tehničkim znanjima tzv. hard skills. Poslodavci sve više pažnje posvećuju delikatnim, takozvanim mekim vještinama (soft skills) zaposlenih, koje omogućavaju brzu obuku, fleksibilnost i kreativnost.

Što se tiče povezanosti studenata i prakse tokom studija (izrada praktičnih zadataka, projekata i rada kod poslodavaca tokom studija, Fakultet u dokumentima ističe da je: "praktična obuka je vid organizacije edukativnih aktivnosti prilikom savladavanja edukativnog programa u uslovima učenika koji obavljaju određene vrste poslova vezanih za buduće stručne aktivnosti i koji imaju za cilj formiranje, konsolidovanje, razvijanje praktičnih veština i kompetencija u odabranom modulu (Major).

Studenti Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka u obavezi su da prođu praktičnu obuku u obimu 25% od ukupne nastave - na različitim mjestima, uključujući obrazovne institucije različitih nivoa, neprofitne organizacije (kreativne, istraživačke itd.), javne ustanove, muzeje, galerije, pozorišta itd.

U tu svrhu FLAS će sa brojnim institucijama potpisati Memorandume u saradnji. Načelni dogovori su postignuti sa De Facto Consultancy Podgorica, Centrom za građansko obrazovanje, Balkan Investigative Reporting Network - BIRN, JU Muzeji i galerije Budve, Biblioteka kao i Digital Den-om.

Da bi se utvrdilo mjesto praktične obuke i maksimalne efikasnosti, učenik treba da se konsultuje sa svojim supervizorom.

U toku praktične obuke, studentima se mogu ponuditi sledeće aktivnosti:

Učešće u događajima (izrada ideja, priprema materijala, plasman materijala na sajtove itd.),

Učešće u istraživanju (formiranje istraživačke baze podataka, primarna obrada, vizualizacija materijala, učešće u sastavljanju upitnika, rad sa resursima na engleskom jeziku),

Rad u bibliotekama, muzejima i galerijama (priprema materijala za ekskurzije i druge manifestacije, plasman materijala na sajtu, digitalizacija lokacija kulturnog nasleđa, rad sa resursima na engleskom jeziku, zajednički razvoj obrazovnih programa za djecu, učešće u dodatnim obrazovnim programima, na primer, organizacija letnjih i zimskih škola u profilu ustanove za školarece);

Učešće u izradi zajedničkih online kurseva sa poslodavcima na profilu ustanove za različitu ciljnu publiku”.

Preporuka Komisije: Fakultet je dužan da jednom u pet godina sprovede istraživanje tržišta rada, preporučujemo da ustanova inicijalno, prilikom osnivanja studijskog programa u roku od godinu dana od početka studija, dostavi izvještaj Agenciji o istraživanju tržišta rada.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

2.4. Prijavljivanje i uslovi za upis na studijski program

- Procedure za upis na studijski program su regulisane, strogo se primjenjuju, transparentne su u pogledu Kriterijum za ocjenjivanje kvaliteta i omogućavaju ostvarenje planiranih ishoda učenja;
- Planirani uslovi za upis obezbjeđuju da kandidati posjeduju potrebne kompetencije za nesmetan nastavak formalnog obrazovanja;
- Svi kandidati su jednako tretirani;
- Procedure su jasne i dostupne za sve zainteresovane kandidate;
- Obezbijeđeni su uslovi za upis planiranog broja studenata;
- Postignuti nivo obrazovanja neophodan za upis;
- Dodatni uslovi za upis kandidata koji uzimaju u obzir rezultate postignute u prethodnom školovanju i rezultate postignute na prijemnom ispitu, odnosno ispitu za provjeru znanja, sklonosti i sposobnosti kandidata za upis;
- Transparentno ocjenjivanje kod provjera za upis

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

U dostavljenim dokumentima Ugovora o studiranju i Pravilniku o uslovima, kriterijumima i postupcima upisa u prvu godinu studija dati su svi uslovi, kriterijumi, procedure za prijavljivanje i upis na studije. U Pravilniku je definisan način polaganja prijemnog ispita kroz deset članova (broj kandidata koji se primaju na osnovu konkursa, način bodovanja definisanih elemenata prijemnog ispita, kriterijumi za ocjenjivanje intervjua, motivacijskog pisma, testa nivoa engleskog jezika itd.). Takođe, postoji dokument Raspored predmeta po semestrima i godinama studija na Fakultetu.

Načini na koji će se tretirati budući studenti u odnosu na jednak tretman je takođe moguće utvrditi jer Fakultet posjeduje dokument “Politika FLAS-a o obezbjeđivanju jednakih mogućnosti i rodnoj ravnopravnosti. U članu II – Ključni principi politike jednakih mogućnosti stoji:

1. Fakultet ne toleriše oblike direktne ili indirektno diskriminacije, kao i diskriminaciju na osnovu pola, rase, nacionalnosti, jezika, porijekla, socijalnog statusa, uvjerenja ili stavova, starosti, seksualne orijentacije, invaliditeta, stanja zdravlja, etničkog porijekla, članstva u bilo kojoj političkoj stranci ili udruženju, religiji.

2. Fakultet takođe ne toleriše psihičko nasilje, maltretiranje ili zloupotrebu službenog položaja ili socijalnog statusa.
3. Odluke o prijemu studenata i ocjenjivanju njihovih ishoda učenja, zapošljavanju i imenovanju na rukovodeća mesta donose se bez diskriminacije na osnovu objektivnih kriterijuma i faktora.
4. Da bi integrisao studente sa posebnim potrebama u obrazovni proces, Fakultet održava posebne manifestacije (kupovina specijalizovane opreme, razvoj adaptiranih obrazovnih programa i dodatne discipline, pružanje podrške tutorima, korišćenje tehnologija na daljinu).
5. Fakultet obezbjeđuje rodnu ravnopravnost u obrazovanju, procjeni, regrutovanju, dodjeli akademskih diploma, nadoknadi i poštovanju socijalnih garancija
6. Slučajevi pozitivne diskriminacije ne smatraju se diskriminacijom:
  - Posebna zaštita ženama tokom trudnoće i porođaja
  - Zahtjev poznavanja jezika nastave u skladu sa zahtjevima akreditovanog edukativnog programa
  - stvaranje i sprovođenje uslova i mogućnosti za osobe sa invaliditetom koje garantuju i podstiču integraciju u obrazovno okruženje.

Može se zaključiti da Fakultet posjeduje relevantna dokumenta (u formalnom i suštinskom značenju) koja se tiču upisa, kriterijuma i procedurama za jednaki pristup, punu integraciju svih studenata tokom studija.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

2.5. Nastavni plan

- Nastavni plan i program moraju biti planirani tako da omogućavaju postizanje ishoda učenja za vrijeme predviđeno za završetak studija;
- Povezanost sadržaja kurikuluma sa zahtjevima struke;
- Sadržaj nastavnog plana je javno dostupan u priručniku i na web stranici ustanove;
- Studenti su, na početku nastave, upoznati sa predmetima kroz informacioni paket za sve predmete;
- Cjelishodnost predmeta u odnosu na njihov broj (dobra zastupljenost), raspored na nivoima studija, pripadnost akademskom/primijenjenom studijskom programu i podjela na grupe teorijskih, naučnih i dr. predmeta.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
-----------	--	-----------------------------	---	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

U datim tabelama/dokumentima: 1. Raspored predmeta po semestrima i godinama studija; 2. Raspored predmeta po semestrima, tipu i statusu i 3. Informacionim listama nastavnih predmeta (ECTS kataloga) date su sve neophodne informacije vezane za Nastavni plan i program.

U dokumentu FLAS kurikulum daje se šematski prikaz obrazovnog puta studenta. Naime, u prvoj godini studenti se upoznaju s akademskim zahtjevima Fakulteta i stiču osnovne vještine akademskog rada. Istovremeno, studenti se opredjeljuju za budući studijski modul te glavnu oblast studija uz pomoć tutora. Na kraju prvog semestra organizuje se intervju na osnovu kojeg se odlučuje da li je student prihvaćen za odabrani smjer. Ishodi druge i treće godina obrazovanja kroz obavezne i izborne kurseve služe da studenti oblikuju profesionalne vještine, znanja i kompetencije.

S obzirom na ciljeve obrazovnog modela LAS-a da formiraju meke i samostalne vještine studenata, predloženi kurikulum šematski prikazan kroz dokument FLAS kurikulum u potpunosti odgovara zahtjevima interdisciplinarnih znanja i vještina.

U dokumentaciji ustanove se može utvrditi cjelishodnost predmeta i predviđeni balans u Nastavnom planu između teorijskih i praktičnih znanja, koja su predviđena za završetak bečelor nivoa studija.

Preporuka Komisije: Fakultet je obavezan najkasnije mjesec dana prije raspisivanja konkursa za upis studenata da istakne sadržaj nastavnog plana na svoju web stranicu, kao i da omogući dostupnost priručnika - informacionog paketa za sve predmete/module.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

2.6. Analiza metodike nastave

- Sve obrazovne metode, didaktička sredstva, rad u laboratoriji i seminari jasno su istaknuti u okviru informacionog paketa za sve predmete.
- Koriste se različiti načini realizacije nastave;
- Fleksibilno se koristi niz pedagoških metoda;
- Načini realizacije nastave i korišćene pedagoške metode se redovno procenjuju i prilagođavaju.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Opisi svih obrazovnih i didaktičkih metoda se nalaze u dokumentu pod nazivom "Principi FLAS - obrazovne i didaktičke metode" i u kojem su dati mogući oblici realizacije nastave kao i svi savremeni metodički postupci i strategije. Takođe, postoji cijeli spisak raspoloživih didaktičkih sredstva koji su u posjedu Fakulteta.

FLAS dokumentu stoji: "U informacionim listama svih predmeta jasno su istaknute nastavne jedinice kao i obrazovni metodi. U realizaciji nastavnog procesa se primjenjuju najsavremenije obrazovne metode i didaktička sredstva. Fakultet se obavezuje da organizuje predavanja i druge oblike nastave za sve studente (vježbe, laboratorijske vježbe, praktičnu nastavu itd.) Nastava se realizuje na različite načine, u zavisnosti od prirode i sadržaja samog predmeta, a za realizaciju iste se koristi veliki broj različitih, inovativnih pedagoških metoda. Detaljan prikaz obrazovnih metoda i didaktičkih sredstava koja se primjenjuju je predstavljen u informacionim listama za svaki predmet pojedinačno. Studentima je omogućen pristup svom didaktičkom materijalu u štampanom i elektronskom obliku kroz namjensku platformu i to u vidu e-dokumenata, video tutorijala, e-testova za samoevaluaciju ili video snimaka sa predavanja a predmetima koji to dozvoljavaju. Studentima je na raspolaganju bogat bibliotečki fond, kao i pristup online bazama časopisa. Načini realizacije nastave i primjena odgovarajućih pedagoških metoda se procjenjuju u skladu sa iskustvima prethodnih generacija, povratim informacijama od partnera i tržišta, novim dostignućima iz domena tehnologija, IT i inovacija, kao i aktuelnim socio-ekonomskim bivanjima (kao što je pandemija COVID-19 i rat u Ukrajini). Na Fakultetu postoji jasna strategija podrške studentima. Talentovani studenti se prate od strane dekana, podržavaju i imenuju u istraživačkim aktivnostima. Npr. postoji obaveza uključivanja studenata u istraživačke projekte od strane profesora i rukovodioca u cilju podrške njihovog kontinuiranog obrazovanja. Mentorski pristup je jako prisutan i njeguje se duh da svaki profesor pruža podršku studentu. Obaveza rokom ograničenog odgovaranja na mailove, obaveza organizovanja konsultacija, principi identifikovanja talenata, obaveza pružanja

podrške i razgovora studentima koji nisu nakon prvog semestra ostvarili minimum definisanih bodova na kolokvijume kreira atmosferu pune podrške učenju studenata”.

Može se sa sigurnošću izvesti zaključak da je ustanova u potpunosti usmjerena ka savremenim didaktičkim i metodičkom pristupima u radu sa studentima i da je fokus dat u pravcu funkcionalnih i primjenljivih znanja.

Preporučujemo da ustanova razradi mehanizme i načine na koje će procjenjivati uspješnost pedagoških metoda (npr. izrada standarda za studente i nastavnike) i načine na koje će ih prilagođavati individualnim potrebama svih studenata.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

2.7. Ispiti (koncept i organizacija)

- Broj, vrsta i organizacija provjere znanja i završnog ispita su planirani tako da podrže ostvarivanje planiranih ishoda učenja u vremenu planiranom za završetak studija;
- Studentima je obezbijeđeno dovoljno vremena da se pripreme za provjere znanja i završne ispite;
- Oblik ispita i završnog ispita su istaknuti u informacionom paketu za svaki predmet/modul;
- Studenti su informisani o zahtjevima na ispitu, koji su u skladu sa obrazovnim ciljevima predmeta/modula;
- Organizacija ispita ne utiče na produžetak vremena studiranja;
- Kriterijum za ocjenjivanje za ocjenjivanje su transparentni za nastavnike i studente i garantuju postizanje ishoda učenja;
- Završetak ciklusa studijskog programa je jasno definisan (teza ili drugi individualni zadatak).

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
-----------	--	-----------------------------	---	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na nivou Fakulteta, pravila polaganja ispita su definisana kroz Pravilnik o polaganju ispita sa kojim se studenti upoznaju na početku studiranja i obavezuju Ugovorom o studiranju da će pristupiti ispitima poštujući iste. Broj, vrsta i organizacija provjere znanja i završnog ispita su planirani tako da podrže ostvarivanje planiranih ishoda učenja u vremenu planiranom za završetak studija. Raspored kolokvijuma i ispita se objavljuje na početku semestra i sa tim se obezbjeđuje dovoljno vremena da student se pripremi za provjeru znanja i završne ispite. Rasporedi se objavljuju na sajtu fakulteta, kao i na pojedinačnim predmetnim panelima u dijelu akademski kalendar. Predmetni profesor određuje ukupan broj poena predviđen za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra za svaki predmet pojedinačno. On je obavezan da na prvom času nastave upozna studente sa načinom polaganja (usmeno i pismeno) i ocjenjivanja, kao i da pruži sve neophodne informacije o organizaciji ispita i aktivnostima koje će biti obuhvaćene ovim procesom. Takođe, svi detalji koji se odnose na način ocjenjivanja i ispitivanja su detaljno predstavljani u informacionoj listi svakog pojedinačnog predmeta. U Pravilima o diplomskom radu na Fakultetu su detaljno definisani uslovi i pravila za prijavu i odbranu diplomskog rada, kao i svi rokovi vezani za ovu aktivnost.

Fakultet posjeduje Pravilnik o polaganju ispita i dati su osnovni koraci za njegovu implementaciju. Takođe, zaključuje se da ustanova vodi računa o uspostavi pravilne vremenske dinamike za pripremu i provjeru znanja i završnih ispita.

Preporuka Komisije: Fakultet treba da utvrdi i dostavi Agenciji mjesec dana nakon početka nastave kriterijume za ocjenjivanje nastavnika i studenta u kojima će se garantovati postizanje ishoda učenja.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

2.9. Nastava, učenje i ocjenjivanje orijentisano na studenta - student u centru obrazovnog procesa

- Postoje realne razlike kod studenata i njihovih potreba u toku studija;
- Postoje fleksibilni putevi učenja;
- Razvija se osjećaj autonomije kod studenta;
- Obezbijedene su adekvatne smjernice i podrška nastavniku;
- Promoviše se uzajamno poštovanje odnosa student-nastavnik;
- Postoje odgovarajuće procedure za postupanje po primjedbama studenata.
- Nastavnici su upoznati sa postojećim metodama provjere znanja i ispitivanja i imaju institucionalnu podršku u razvoju ovih vještina u svojoj oblasti;
- Kriterijum za ocjenjivanje i načini provjere znanja, kao i Kriterijum za ocjenjivanje i za postignutu ocjenu unaprijed su objavljeni;
- Ocjena pokazuje studentima u kojoj mjeri su postigli željene ishode učenja;
- Studenti dobijaju povratne informacije i, ako je potrebno, koriste konsultacije o procesu ocjenjivanja;
- Gdje je to moguće, ocjenjivanje vrši više od jednog nastavnika;
- Kod uslova za ocjenu uzimaju se u obzir eventualne olakšavajuće okolnosti;
- Ocenjivanje je konzistentno, primenjuje se za sve studente i sprovodi u skladu sa objavljenim pravilima;
- Predviđena je formalna procedura za studentske žalbe.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
-----------	--	----------------------	---	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Evidentirani su fleksibilni putevi učenja (modularna nastava) i dati su u FLAS-u. U ostalim dokumentama kao što su "Pravila moderacija" i "Principi FLAS - obrazovne i didaktičke metode", dat je broj, vrsta i organizacija provjere znanja, realizacija završnog ispita, adekvatna dinamika za pripremu ispita i provjeru znanja (sa preciznim kalendarom aktivnosti), oblicima provjere znanja za svaki modul tj.predmet.

Implicitno se iz dokumentacije ustanove može žaljučiti da će raditi na razvijanju autonomije kod studenata (instistiranje na kritičkom mišljenju i interaktivnom radu u razvijanju znanja i vještina) ali za izvođenje iole čvršćih zaključaka bio je neophodan razgovor sa studentima, koji se po prirodi stvari nije ni mogao ni obaviti jer ustanova još nije upisala ni jednog studenta).

Preporuka Komisije: Fakultet treba da ustanovi i da učini transparentima formalne procedure za studentske žalbe, da izradi procedure za postupanje po primjedbama studenata i da obezbijedi smjernice za podršku nastavnicima prije početka akademske godine, uz obavezu da cijeli set dokumenata dostavi Agenciji.

**STANDARD 3.
RESURSI**

KRITERIJUMI:

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

3.1. Osoblje angažovano na realizaciji studijskog programa

- Sastav i stručnost nastavnika treba obezbijede postizanje očekivanih ishoda učenja u vremenu planiranom za završetak studija;
- Istraživanje i razvojne aktivnosti zaposlenih su takve da obezbjeđuju postizanje planiranog nivoa obrazovanja;
- Mogućnosti za budući razvoj zaposlenih su definisane i dostupne;
- Planirane su organizacija i osoblje ustanove za obavljanje: administrativno-pravnih poslova, računovodstvenih poslova, tehničkih i higijenskih poslova, funkcionisanja studentskih servisa (studentske službe, biblioteke IT podrške).

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno

X

Djelimično ispunjeno

Nije ispunjeno

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na osnovu priložene dokumentacije (biografije zaposlenih – dokument Folder app_3.1.3_CV; Tabele S 31.1. sa spiskom nastavnog osoblja koje je angažovano za izvođenje nastavnog programa, Tabele S 3.1.2 Plana opterećenja nastavnog osoblja – dokument app_3.1_faculty, kao i dokumenta Tabela Akademsko osoblje i 11. CV_add (dopuna dokumentacije), članovi Komisije konstatuju da će na Fakultetu slobodnih umjetnosti i nauka biti angažovano ukupno 40 nastavnika.

Fakultet je dostavio dokaze o izboru u zvanje za četiri nastavnika i 11 predugovora u radu sklopljenim između nastavnika i osnivača ustanove u kojem se navodi (član 1) da će zaposleni zasnovati radni odnos na određeno vrijeme sa punim radnim vremenom počev od dana obezbjeđivanja akreditacije.

Na osnovu uvida u biografije nastavnika, spiska nastavnog osoblja koje je angažovano za izvođenje nastavnog programa, plana opterećenja nastavnog osoblja, uvida u ishode studijskog programa i ishode pojedinačnih modula, evidentno je da su nastavnici angažovani na realizaciji studijskog programa adekvatno kvalifikovani, da posjeduju odgovarajući nivo obrazovanja, relevantno iskustvo i istraživački rad. Nastavnici predaju predmete koji odražavaju njihova specifična istraživačka interesovanja i ekspertizu, često pokrivaju više predmeta, što doprinosi sinergiji između disciplina, a međunarodno iskustvo nastavnika dodatno doprinosi kvalitetu studijskog programa i studentima pruža globalnu perspektivu. Opterećenje nastavnika je uravnoteženo, a nastavnici su angažovani na svim nivoima studija, pružajući kontinuitet u obrazovanju.

Mogućnosti za budući razvoj zaposlenih definisane su dokumentom Pravilnik o organizaciji i sprovođenju naučnih istraživanja (dopuna dokumentacije) u kojem su definisana načela i ciljevi naučnog istraživanja, kao i zadaci Komisije za upravljanje naučnim istraživanjima. Preporuka je da se navedeni dokument postavi na sajt Fakulteta i time učini dostupnim svim zaposlenima. Dokumentom Kadrovska politika FLAS (dopuna) definiše se unapređenje kvaliteta obrazovnih programa putem različitih strategija i podrške za razvoj nastavnog osoblja, uključujući finansijsku podršku, obuku, putne grantove, i uvođenje nagrada za izuzetnost, kako bi se obezbijedio kontinuitet visokog standarda nastave na Fakultetu. Organizacija i osoblje ustanove za obavljanje administrativno-pravnih poslova definisani su Pravilnikom o radu administrativno-pravne službe FLAS-a (dopuna). Ovim dokumentom propisana je struktura Administrativno-pravne službe: šef, pravni savjetnik i poslovnog sekretar. Organizacija i osoblje ustanove za obavljanje računovodstvenih poslova definisani su Pravilnikom o formiranju i radu finansijske službe FLAS-a (dopuna). Prema Pravilniku, ova služba uključuje 2 zaposlena lica: šefa računovodstva i ekonomistu.

Organizacija i osoblje ustanove za obavljanje tehničkih i higijenskih poslova definisani su Pravilnikom o formiranju i radu tehničke službe FLAS-a (dopuna). Navedenim dokumentom propisano je da tehnička služba uključuje 2 zaposlena: šefa tehničke službe i pomoćnog radnika. Funkcionisanje studentske službe definisano je Pravilnikom o radu i organizaciji studentske službe FLAS-a (dopuna). Pravilnikom je propisano da ovu službu čine dva zaposlena: šef studentske službe i poslovni sekretar. Rad biblioteke definisan je Pravilnikom o radu i organizaciji biblioteke FLAS-a (dopuna). Predviđeno je da u biblioteci rade 2 zaposlena: šef biblioteke i bibliotekar. Organizacija IT službe definisana je Pravilnikom o radu i organizaciji informaciono-tehnološke službe FLAS-a (dopuna) kojim je propisan broj zaposlenih u ovoj službi: šef IT službe, sistemski administrator i specijalista za softverska i programska nastavna sredstva. Podrška studentima definisana je Pravilnikom o statusu i radu Službe podrške studentima FLAS-a, koji propisuje zadatke, odgovornosti i prava Službe. Prema Pravilniku, Službu čine 3 zaposlena: tutor-za prilagođavanje studenata prve godine akademskom okruženju i podršku studentima u savladavanju programa i samoodređenju, sektor za vannastavne aktivnosti studenata i Studentski parlament Fakulteta. Navedenim pravilnicima bliže se definišu zadaci, funkcije i ovlašćenja ovih službi, kao i njihova interakcija sa drugim organizacionim jedinicama Fakulteta, državnim organizacijama i trećim licima.

Dokumentom Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta (dopuna) predviđene su tri službe (Izvršni direktor, Dekanat, Služba za podršku studentima) sa opisima za predviđenih 39 radnih mjesta. Fakultet je dostavio biografije neakademskog osoblja, ugovore o radu sa direktorom, zamjenicom direktora, dekanicom i kurirom, ugovor za konsultantske usluge u oblasti organizacione i administrativne podrške i ugovor o pružanju računovodstvenih usluga.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

3.2. Finansiranje i infrastrukturni resursi

- Obezbjedeana je finansijska održivost programa;
- Infrastruktura (sale, laboratorije, biblioteke...) i njihovo korištenje ispunjava kvalitativne i kvantitativne zahtjeve;
- Jasno je definisana saradnja na osnovu koje ustanova koristi infrastrukturu drugih (spoljnih) partnera za obuku i obrazovanje studenata;
- Ustanova je u stanju da reaguje na probleme, rješava finansiranje, obezbjeđuje osoblje i upisuje potreban broj studenata.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno
------------------	---	----------------------	--	----------------

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na osnovu opisa kriterijuma ustanova navodi da će održivost programa biti obezbjeđena kroz školarine, donacije i grantove. Ističe se da, prema finansijskom planu, cijena studiranja treba da obezbijedi više od polovine troškova rada fakulteta. Planiran broj studenata za upis u 1. godinu je 80.

Dostavljeni su finansijski izvještaji za 2022. godinu (Prilozi: Finansijski iskazi - Bilans stanja 2022, Finansijski iskazi - Bilans uspjeha 2022, Finansijski iskazi – statistički aneks 2022, Prijava poreza na dobit), a dopunom dokumentacije dostavljen je plan prihoda i rashoda za period januar 2024 – jun 2025.

Tokom posjete Ustanovi, utvrđeno je da je za potrebe nastave Fakultet iznajmio prostor u Budvi od 1000 kvadratnih metara u sklopu kojega se nalaze slušaonice, administrativna

kancelarija, sala za sastanke, knjižara i biblioteka i 19 rezervisanih parking mjesta. Fakultet je dostavio plan prostora i spisak površina ustanove koje će se koristiti za početak obrazovnog procesa: 5 slušaonica, 1 kancelarija (akademsko odjeljenje i administracija), 1 hodnik, 1 recepcija i toaleti (dokument Prostorije fakulteta). Potvrđena je dostupnost i inkluzivnost prostora za osobe sa hendikepom.

Ustanova je dostavila spisak materijalnih resursa, informatičke resurse (LMS Mojo), spisak administrativnog osoblja (8), spisak bibliotečkih jedinica (147 naslova + pretplata na digitalnu biblioteku), spisak naučnih baza časopisa i spisak ostalih resursa (na raspolaganju su prostorije Kulturnog centra i knjižare Auditorija, poslovnih prostorija i izložbenog prostora Reforum centra u Budvi u ukupnoj površini od 250 metara kvadratnih).

Dopunom dokumentacije dostavljeni su Dokaz o uplati zakupnine po ugovoru i Ugovor o podzakupu poslovnog prostora.

Navodi se da potrebe bankovnih i finansijskih garancija obezbjeđena sredstva koja će biti uplaćana na žiro-račun fakulteta, te da će iznos sredstava biti dovoljan za nesmetani rad fakulteta.

Konkurentnost studijskog programa se obezbjeđuje specifičnim obrazovnim modelom LAS-a koji se izdvaja po svojoj fokusiranosti na razvoj mekih vještina i samostalnosti studenata, pružajući im mogućnost prilagođavanja aktuelnom tržištu rada i predviđanju budućih promjena. Fleksibilnost programa, uključujući izborne kurseve, omogućuje studentima da aktivno oblikuju svoje vještine i potencijalno promijene karijerni put, što odgovara zahtjevima Nacionalne strategije Zapošljavanja Crne Gore 2021-2025, naglašava potrebu za kritičkim razmišljanjem, informacionom pismenošću i socijalnim preduzetništvom, te se usklađuje sa trendovima digitalne transformacije i potrebama tržišta rada. Kvalitet programa se unapređuje angažovanjem osoblja kroz dolaznu mobilnost i saradnju sa renomiranim univerzitetima u svijetu.

STANDARD 4. UPRAVLJANJE KVALITETOM

KRITERIJUMI:

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

4.1 Obezbeđenje kvaliteta

- Ustanova posjeduje dokumenta i instrumente za obezbjeđenje kvaliteta nastave, istraživanja i umjetničkog rada ustanove;
- Sistem obezbjeđenja kvaliteta je osmišljen kako bi obezbijedio kontinuirano poboljšanje studijskog programa;
- Sistem obezbjeđenja kvaliteta omogućava da se otkriju propusti u postizanju obrazovnih ciljeva, da se provjeri da li su postavljeni ciljevi dostižni, pripreme i sprovedu odgovarajuće mjere za ispravljanje propusta i poboljšanje;
- Sistem obezbjeđenja kvaliteta ima jasno definisane odgovornosti, uključuje studente i druge zainteresovane strane.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
Komentar/ostvrt/preporuke:					
<p>Na osnovu priložene dokumentacije članovi Komisije potvrđuju da je Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka usvojio dokument za obezbjeđenje kvaliteta nastave, istraživanja i umjetničkog rada ustanove – Strategiju obezbjeđenja kvaliteta FLAS-a (Prilog app_1.8.1. Strategija).</p> <p>Obezbjeđenje kvaliteta obrazovanja i istraživanja sprovodi se kroz rad dva tijela, sa jasno definisanim odgovornostima 1) Komisije za samovrednovanje i obezbjeđenje kvaliteta (Evaluaciona komisija) koja je sastavljena od nastavnog kadra, a čiji zadatak je ocjena nastavnog kadra uključujući i analize studentske evaluacije rada predavača i 2) Metodološke komisije, u čiji sastav ulazi nastavni kadar i predstavnici studenata, a koja ima za zadatak kontrolu i praćenje ispunjenja obaveza iz nastavnog plana, kao i daljeg razvoja nastavnog plana. Ustanova je dostavila dokument o načinu izbora navedenih komisija.</p> <p>U Dopuni Strategije obezbjeđenja kvaliteta navodi se da navedene komisije, na kraju semestra, razmatraju različite aspekte obrazovnog procesa: analizu rezultata anketa, ocjenjivanja nastavnika, podršku studentima, usavršavanje nastavnika, te na osnovu ovih rasprava pripremaju zajednički izvještaj za NNV Fakulteta.</p> <p>Ustanova navodi da će Nastavno naučno vijeće Fakulteta donijeti Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi.</p> <p>Sistem obezbjeđenja kvaliteta uključuje studente: predstavnici studenata učestvuju u radu Metodološke komisije, a studenti učestvuju u anketi o kvalitetu nastave.</p> <p>Nakon upućenog Zahtjeva za dopunu dokumentacije procedurama za obezbjeđenje kvaliteta, Ustanova je dostavila sledeća dokumenta koja se odnose na ovu stavku Pravila ankete FLAS studenata u skladu sa Pravilima o sadržaju ankete za studente i osnovne odredbe koji je usvojila Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja 25.11.2022. Primjedbe, ocjene i zapažanja studenata se detaljno analiziraju od strane dekana i prodekana za nastavu i predmet su rasprave na sjednici Naučno-nastavničkog vijeća.</p> <p>Preporuka Komisije: Fakultet treba da donese Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi, te da Agenciji dostavi izvještaj o samovrednovanju studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka svake studijske godine, kao što je to predviđeno Zakonom o visokom obrazovanju, član 41 (osim Agenciji, samoevaluacioni izvještaj se dostavlja na kraju svake studijske godine i Ministarstvu).</p>					
4.2. Instrumenti, metode i rezultati					
<ul style="list-style-type: none"> • Koriste se metode i instrumenti da bi se kvalitet studijskog programa održavao i razvijao. Oni su dokumentovani i redovno se kontrolišu primjenom: mehanizmi obezbjeđenja kvaliteta (samoevaluacije i analiza i ocjena samoevaluacije), i instrumenata obezbjeđenja kvaliteta (standarda i indikatora); • Dobijeni podaci se ocjenjuju kao dio sistema za obezbjeđenje kvaliteta. Oni pružaju potrebne informacije i dozvoljavaju izvođenje zaključaka; • Ako je studijski program uspješno završen, bez obzira da li su kontrole bile aktivne u toku studija, provjerava se ocjena diplomiranih studenata o studijskom programu 					

i njihovo zapošljavanje nakon studija. Ti zaključci dozvoljavaju da slabosti budu prepoznate i ispravljene.					
Ocjena ispunjenosti					
Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	
<p>Komentar/ostvrt/preporuke:</p> <p>U skladu sa članom 41, Zakona o visokom obrazovanju, Ustanova navodi da će razviti sistem samoevaluacije koji će prikupljati podatke kroz različite anketne upitnike, te da će svi učesnici nastavnog i istraživačkog procesa na Fakultetu (studenti, akademsko i neakademsko osoblje, diplomirani studenti) biti zaduženi za popunjavanje upitnika.</p> <p>Navodi se i da će ustanova u saradnji sa nastavnim kadrom i ekspertima razviti Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi Fakulteta. Dopunom dokumentacije dostavljen je dokument Forma samoevaluacije programa i procesa rada FLAS-a čiji je cilj ocjena stanja elemenata obrazovno-naučne djelatnosti radi usklađivanja sa zakonodavstvom i standardima, uz sprovođenje sistematskih mera za unapređenje kvaliteta obrazovne organizacije. Ključne tačke samoevaluacije obuhvataju edukativne, naučne, stručno-praktične aktivnosti i aktivnosti sa nastavnim osobljem, kao i analizu i razvoj aktivnosti studenata</p> <p>Dokumentom Dopuna Strategije obezbjeđivanja kvaliteta slobodnih umjetnosti i nauka (dopuna) definišu se specifični zadaci Evaluacione i Metodološke komisije, a u vezi sa kvalitetom obrazovnog procesa.</p> <p>Dokumentom Alumni asocijacija FLAS (Pravila) ustanovljen je način praćenja karijere diplomiranih studenata programa slobodnih umjetnosti i nauka radi doprinosa razvoju fakulteta, očuvanja tradicija, podrške profesionalnom jedinstvu, razmjeni iskustava i ostvarivanju socijalnih prava, kroz aktivnosti kao što su podrška obrazovnim programima, održavanje kontakata između FLAS-a i drugih institucija, i promovisanje zajedničkih ciljeva članova Udruženja.</p> <p>Preporuka Komisije: Fakultet treba da donese Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi, te da Agenciji dostavi izvještaj o samovrednovanju studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi, nakon završetka svake studijske godine, kao što je to predviđeno Zakonom o visokom obrazovanju, član 41 (osim Agenciji, samoevaluacioni izvještaj se dostavlja na kraju svake studijske godine i Ministarstvu).</p>					
STANDARD 5. DOKUMENTACIJA					
KRITERIJUMI:					
Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni					
5.1. Pravila o studiranju					
<ul style="list-style-type: none"> Ustanova raspolaže svim važnim propisima za studijski program sa ključnim pravilima za upis, tok studija i završetak programa. 					
Ocjena ispunjenosti					
Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno	

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na osnovu priložene dokumentacije (Prilog app_ 1.3.1._Pravila) Komisija zaključuje da Fakultet jasno definiše principe na kojima se zasniva nastavni plan i program Fakulteta, obveze studenata, kao i zahtjevi programa smjera. Posebno su definirani individualni studijski plan i krediti s obzirom da se naglašava kako je proces učenja na Fakultetu organiziran individualno, odnosno kroz individualni plan učenja. Prema Europskom sistemu prijenosa i prikupljanja bodova (ECTS) opterećenje studenata Fakulteta po semestru iznosi 30 ECTS bodova, odnosno svaki kurs vrednuje se sa 6 ECTS bodova, što je ekvivalent 4 akademska sata nastave u učionici tjedno. U priloženom dokumentu Pravila o studiranju na osnovnim studijama fakulteta razrađeni su uslovi za širinu obrazovanja koji obvezuju studenta da pohađa predmete koji se odnose na različite vrste umjetnosti i različite humanističke, društvene i prirodne nauke, odnosno svaki student oblikovan je pohađati najmanje jedan kurs u okviru pet oblasti znanja. Kursevi su podijeljeni u tri kategorije: Opšte obrazovanje, Osnovni za smjer i Izborni.

Komisija sukladno priloženoj dokumentaciji zaključuje da je sama procedura upisa na kurseve individualizirana te da će se vršiti tri puta godišnje. U priloženom dokumentu se dalje razrađuju prioriteti kod upisa kurseva, specifičnosti upisa pojedinih kurseva, dodatna opterećenja, katalog kurseva, kao i način ocjenjivanja. Posebno su definirani moderacija, odnosno moderacioni rad i postupak moderiranja, diplomski rad, njegova izrada i odbrana, sadržaj, kao i uslovi za pisane radove u smislu citiranja, plagijata te posebnih kazna za plagiranje. Predviđeni su i definirani uvjeti za akademsko odsustvo, isključenje sa i povratak na studije.

Posebno su priloženi nacrti sljedećih dokumenata: Esej – kriterijumi ocjenjivanja, Pismeni ispit kriterijumi, Pravila izrade diplomskog rada, Pravila moderacija, te Uputstvo za organizaciju nastave, kojima se definiraju određeni elementi studijskog procesa.

Komisija je ustanovila da je Fakultet priložilo i Pravilnik o uslovima, kriterijumima i postupcima upisa u prvu godinu studija (Prilog app_2.5.2_Pravilini_postupcima), kojim su definirani kriteriji i postupci upisa u prvu godinu studija. Dokumentom je predviđeno formiranje komisije za obavljanje prijemnih ispita, dokumentacija potrebna za prijavu na konkurs, kriteriji za evaluaciju motivacionog pisama, kriteriji za evaluaciju intervjua, testiranje utvrđivanja znanja nivoa jezika, kao i procedura nakon provedenog konkursa.

Priloženu dokumentaciju čini i Ugovor o studiranju (Prilog 01 Ugovor o studiranju) kojim se reguliraju međusobna prava i obveze između Fakulteta i studenta, visina školarine i način plaćanja, raskid ugovora i naplata dugovanja, mirovanje prava i obveza studenata, uređivanje mobilnosti studenata, izmjena studijskog programa, prestanak važenje ugovora, kao i nadležnost u slučaju spora.

S obzirom na priložene dokumente članovi Komisije zaključuju kako Fakultet raspolaže svim važnim propisima za studijski program s ključnim pravilima za upis, tok studija i završetak programa.

Preporuka Komisije: Fakultet je obavezan da mjesec dana od dana dobijene akreditacije Agenciji dostavi dopunu Pravila o studiranju u kojoj se jasno definišu plan i rokovi za upis na kurseve predviđene kurikulumom.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

5.2. Diploma i dodatak diploma

- Izdavanje dvojezične diplome (crnogorski/engleski jezik) sa dodatkom diplome je obavezno;
- Dodatak diplome pruža informacije o studijskom programu i planiranim ishodima učenja.

Ocjena ispunjenosti				
Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno
<p>Komentar/ostvrt/preporuke:</p> <p>Na osnovu priložene dokumentacije (Prilog app_5.2.1. Diploma_eng, Prilog app_5.2.1. Diploma_MNE i Prilog app.5.1.2._dodatak) Komisija je zaključila da bi s okončanjem osnovnih studija na Fakultetu student stekao akademsko zvanje bečelor slobodnih umjetnosti i nauka, odnosno Bacheleor of Liberal Arts and Sciences, kao i da bi se diplome izdavale na engleskom i crnogorskom jeziku. Na primjeru diplome naznačen je i modul koji je studen izabrao. Na zahtjev Komisije dokumentacija je dopunjena priložima (dodatak_ArtHist, dodatak_DH, dodatak_ling, dodatak_media, dodatak_polsci, dodatak_sociology) iz kojih je vidljivo da je uz diplomu osnovnih studija predviđeno i izdavanje dodatka diplomi (supplement) s ciljem uvida u nivo, prirodu, sadržaj i pravila studiranja. Dodatak diplomi pruža detaljne informacije o ishodima učenja za sljedeće module: istorija umjetnosti, digitalne humanističke nauke, interkulturalna lingvistika, medijske studije i novinarstvo, nove političke nauke, sociološka teorija i sociološka istraživanja. Dodatak diplomi izdaje se na crnogorskom i engleskom jeziku.</p> <p>Kao sastavni dio dokumentacije priložen je i Pravilnik o sadržaju i obliku diplome i dodataka diplomi i vođenju matične knjige studenata (Prilog app. 5.2.3_ . Pravilnik o sadržaju diplome i dodatka diplomi i vođenju matične knjige studenata) iz aprila 2023. godine kojim se propisuje sadržaj i oblik diplome i dodataka diplomi, kao i vođenje matične knjige studenata Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka.</p> <p>Iz predočene dokumentacije Komisija zaključuje kako je Fakultet zadovoljio kriterijum 5.2. koji predviđa izdavanje dvojezične diplome sa dodatkom koji pruža informacije o studijskom programu i planiranim ishodima učenja.</p>				
<p>STANDARD 6.</p> <p>UPOREDNI PRIMJERI DOBRE PRAKSE</p>				
<p>KRITERIJUMI:</p>				
<p>Kriterijum za ocjenjivanje: Potreban</p>				
<p>6.1. Primjeri uporedivih implementiranih studijskih programa na drugim ustanovama visokog obrazovanja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uporedivost se odnosi na: <ul style="list-style-type: none"> ○ Stepen usaglašenosti ciljeva studijskog programa ○ Stepen usaglašenosti ishoda učenja studijskog programa ○ Stepen usaglašenosti kurikuluma studijskog programa 				
Ocjena ispunjenosti				
Ispunjeno		Djelimično ispunjeno	X	Nije ispunjeno
<p>Komentar/ostvrt/preporuke:</p> <p>Na stranicama Sveučilišta u Harvardu (https://college.harvard.edu/academics/liberal-arts-sciences) ističe se da je riječ o širokoj intelektualnoj osnovi koja studentu omogućuje usvajanje alata za kritičko mišljenje, analitičko rezoniranje i jasno pisanje u okviru pedesetak raznorodnih modula s više od 3700 predmeta. LiberalArtsEDU.org (https://liberalartsedu.org/faq/what-is-liberal-arts-and-sciences/) objašnjava da LAS čine temelje većine zapadnih obrazovnih sustava, kao i da se radi o obrazovnom modelu koji obuhvaća umjetnost, humanističke znanosti, društvene znanosti, prirodne znanosti, od biologije, studija okoliša, astronomije, pa sve do neuroznanosti. Komisija je konzultirala i mrežne stranice DAAD-a, odnosno Deutcher Akademischer Austauschdienst, koje donose više informacija o modelu liberalnih nauka i umjetnosti na Sveučilištu u Freiburgu. Nadalje,</p>				

kao geografski najbliži programi LAS-a ističu se oni na American University in Bulgaria (AUBG) i American College of Greece, koji predstavljaju dio globalne mreže LAS institucija. Kao institucije koje nude programe LAS u Europi ističu se University College Roosevelt (UCR) iz Nizozemske i više od deset sveučilišta u istoj državi koji nude bachelor obrazovanje po LAS modelu. Od sveučilišta u SAD-u potrebno je obratiti pažnju na LAS programe na Harvardu, Stanfordu i MIT-u.

Fakultet konstatuje da ostvarivanje kriterija 6.1. podrazumijeva uspoređivanje predstavljenog programa s već postojećim programima na obrazovnom tržištu, što je neprimjenjivo za LAS programe. Naime, svi programi koji se temelje na LAS modelu razlikuju po skupu modula, njihovom opsegu i akademskom fokusu te se njihovi nastavni planovi i programi ne formiraju na tabelarnoj formi, već su narativni i podrazumijevaju formiranje glavnih okvirnih zahtjeva za svakog studenta ponaosob, kao što je to praksa na UCR ili AUBG. Nadalje, s obzirom na utemeljenje LAS programa na osobnom izboru studenata nije moguće uspoređivati konkretne ishode učenja za svakog od njih.

Fakultet smatra kako pojam "nastavni plan" nije potpuno primjenjiv na LAS programe koji imaju samo mali dio kurseva jasno raspoređen po semestrima, odnosno LAS model podrazumijeva izbor glavnih modula na obaveznim kursevima, dok se na svim ostalim kursevima grupe biraju prema individualnim interesima. Komisija je s obzirom na predočene interpretacije Fakulteta i dokumentaciju mišljenja da uspoređivanje implementiranih LAS studijskih programa u formatu tablica uistinu neće dati smisleno objašnjenje. Naime koncept liberalnog obrazovanja zasnovan je na načelu da studenti uvijek moraju imati izbor, kao i na činjenici kako broj planiranih kurseva može biti veći od potencijalnih mogućnosti izbora studenata, što rezultira time da na samom početku studija nije jasno koji će kursevi i moduli biti izabrani od strane studenata. Riječ je o formatu obrazovanja koji nudi slobodu u nazivima glavnih modula, omogućava brze reakcije na trendovima u znanosti, što podrazumijeva nužno strukturalnu fleksibilnost programa i sadržaja. Fakultet je mišljenja kako je s obzirom na prirodu LAS programa teško napraviti tabelarni prikaz usporedivnosti njihovih ishoda učenja i kurikuluma.

Preporuka Komisije: Zaključuje se da je LAS (Liberal Arts and Sciences) obrazovni model koji se primjenjuje na mnogim svjetskim sveučilištima.

Članovi Komisije zaključuju kako je izazovno ocijeniti stupanj usuglašenosti ciljeva studijskog programa, ishoda učenja i kurikuluma Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka s drugim ustanovama visokog obrazovanja s obzirom na posebnost LAS programa.

Ipak s obzirom na definirane kriterijume u standardu 6.1. kojima Agencija zahtjeva tabelarni prikaz usuglašenosti ciljeva, ishoda i kurikuluma studijskog programa s programima drugih ustanova visokog obrazovanja, Komisija preporučuje da Fakultet dostavi Agenciji tražene tabele od S.6.1.1. do S.6.1.6. najkasnije mjesec dana od dana dobijanja akreditacije.

STANDARD 8.

AKREDITACIJA STUDIJSKIH PROGRAMA NA ENGLESKOM JEZIKU

Studijski programi se mogu organizovati na engleskom jeziku, ako su ispunjeni svi uslovi koji važe za akreditaciju programa na crnogorskom jeziku, uz dodatni uslov da ustanova:

- Posjeduje svu relevantnu dokumentaciju za realizaciju programa/modula/kursa na engleskom jeziku;
- Ispuni i posebne uslove, kako bi dokazala osposobljenost za organizovanje nastave na engleskom jeziku, i to da:

- ima dobro razvijenu studentsku mobilnost i mobilnost osoblja, kao i osposobljene profesionalne servise za pružanje pomoći i savjeta u programima mobilnosti,
- razmatra i rješava potrebe dolazećih studenata, na raznim nivoima studija, u toku planiranja i organizovanja nastave na engleskom jeziku,
- posjeduje efikasan proces prikupljanja i analiziranja podataka koji se odnose na interesovanje i broj dolazećih studenata na predmetima/modulima/studijskim programima.

Za organizaciju ovih studija, studenti i nastavno osoblje treba da posjeduju potreban nivo znanja engleskog jezika.

Priprema dokumentacije za akreditaciju:

- Dokumentacija se priprema u skladu sa potrebama zahtjeva za:
  - Akreditaciju studijskog programa na engleskom jeziku koji je prethodno akreditovan na crnogorskom jeziku,
  - Akreditaciju novog studijskog programa na engleskom jeziku.
- U prvom slučaju, Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja (u daljem tekstu: Agencija) imenuje akreditacionu komisiju koja ocjenjuje samo ispunjenost kriterijuma za jezičku osposobljenost. Ustanova koja podnosi zahtjev priprema izvještaj na engleskom jeziku, sa fokusom na jezičku osposobljenost nastavnog osoblja i studenata. Nije potrebno da ustanova prolazi kompletan postupak akreditacije studijskog programa, ako se akreditacija na engleskom jeziku sprovodi za period u kojemu važi akreditacija/reakreditacija na crnogorskom jeziku, već se primjenjuje sljedeći postupak:
  - Agencija formira akreditacionu komisiju od tri člana, od kojih je, najmanje, jedan sa akademskim zvanjem iz oblasti lingvistike engleskog jezika,
  - Komisija priprema izvještaj Agenciji u skladu sa smjernicama 7.2. za jezičku osposobljenost studenata i nastavnog osoblja.
- Za akreditaciju novog studijskog programa na engleskom jeziku, zahtjev se priprema prema formi koja se primjenjuje u procesu akreditacije studijskih programa na crnogorskom jeziku, dopunjen sa podacima predviđenim standardom 8. Kompletan zahtjev za akreditaciju studijskog programa priprema se dvojezički: na crnogorskom i engleskom jeziku.

KRITERIJUMI:

8.1. Organizacija nastave

- Nastava na engleskom jeziku organizuje se za:
  - Kompletan studijski program,
  - Pojedinačne module studijskog programa,
  - Pojedinačne predmete studijskog programa koji se izvode isključivo na engleskom jeziku.

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
------------------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na osnovu predloženog plana, Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka organizuje nastavu na engleskom jeziku za cjelokupan studijski program, što podrazumijeva pojedinačne module i pojedinačne predmete, koji se isključivo izvode na engleskom jeziku.

Preporuka Komisije: Fakultet je dostavio popis literature sa većinom naslova na engleskom jeziku. S obzirom da se nastava na ovom studijskom programu izvodi isključivo na engleskom jeziku, Fakultet je dužan da dostavi Agenciji dokaze o postojanju svih bibliotečkih jedinica na engleskom jeziku u ECTS katalozima najmanje mjesec dana prije početka nastave.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

8.2. Jezička osposobljenost

- Nivo poznavanja jezika od strane studenata i nastavnog osoblja, treba da bude jasno propisan u institucionalnim aktima, i to:
  - Za studente prvog i drugog ciklusa studija (osnovne i postdiplomske studije), najmanje sertifikat izdat od strane licencirane ustanove (centar za jezike na univerzitetu ili druga licencirana akademska ustanova za engleski jezik), kojim se potvrđuje nivo poznavanja engleskog jezika (najmanje CEF-nivo B2);
  - Za studente trećeg ciklusa (doktorske studije), sertifikat o polaganju TOEFL testa, ograničene validnosti (do dvije godine), sa definisanim minimalnim osvojenim brojem poena i to:
    - Papirna verzija testa 550, kompjuterska verzija testa 213, internet verzija testa 79-80 poena, ili
    - originalni akademski IELTS test, ograničene validnosti (do dvije godine), sa definisanim minimalnim potrebnim brojem poena 6,0 ili
    - Cambridge/Oxford akademski test sa definisanim nivoom poznavanja (A ili B);
  - Za nastavno osoblje je potrebna formalna potvrda o znanju jezika, npr. CEF nivo B 2.1, ili sertifikat o višem srednjem akademskom engleskom jeziku, sertifikat o poznavanju engleskog jezika struke;
  - Kao ekvivalent formalnoj potvrdi za nastavnike, uzima se u obzir broj radova objavljenih u časopisima sa SCI/SCIE/SSCI/A&HCI liste na engleskom jeziku (minimalno 2), kao i broj usmenih prezentacija na engleskom jeziku na internacionalnim konferencijama (minimalno 3), predavačko iskustvo na engleskom jeziku na stranim univerzitetima ili dugoročna akademska mobilnost.

Prilog:

- Potvrde i sertifikati o znanju engleskog jezika, kao i drugi dokazi
- Pravila o studiranju na studijama na engleskom jeziku

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Prilikom upisa na fakultet (FLAS izvještaj), studenti moraju pokazati znanje engleskog jezika na nivou B 2, prema CEF-u. Ovaj nivo potvrđuje se sledećim sertifikatima: IELTS (ne niži od 6.0), TOEFL (ne niži od 85), FCE (ne niži od 160), CAE (bilo koji rezultat) i Duolingo (ne niži od 90). U slučaju neposjedovanja sertifikata, student može polagati poseban ispit za provjeru znanja na nivou B 2.1. Pohvalno je što se tokom prve godine studija planira

organizacija nastave engleskog jezika za studente u cilju unapređenja akademskih vještina na engleskom jeziku.

Prema dostavljenoj dokumentaciji (Tabela akademsko osoblje – dopuna dokumentacije, Engleski jezik – Akademski kadar) za 39 nastavnika kao dokaz o poznavanju engleskog jezika služe informacije o publikacijama na engleskom jeziku, učešće u međunarodnim konferencijama i informacije o obrazovanju i radu u inostranstvu i akademskoj mobilnosti.

Dostavljena su Pravila o studiranju na engleskom jeziku.

Između Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka i Škole stranih jezika Waves iz Budve sklopljen je memorandum o saradnji sa ciljem pružanja usluga obuke i testiranja za akademski i neakademski kadar, kao i za studente Fakulteta.

Preporuka Komisije: Fakultet treba u studentsku anketu da uključi i pitanja vezana za kvalitet izvođenja nastave na engleskom jeziku.

8.3. Izdavanje dokumenata

- Za izdavanje dokumenata, ustanova ima propisane procedure, izgled i sadržaj dokumenata u dvojezičnoj formi: prepis ocjena (modul/predmet), diploma i dodatak diplome (studijski program)

Prilog:

- Procedure za izdavanje dokumenata i prepis ocjena
- Primjer diplome i dodatka diplome

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno	X	Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
------------------	---	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Na osnovu dostavljene dokumentacije (Crnogorski i engleski dodatak_ArtHist, Crnogorski i engleski dodatak_DH, Crnogorski i engleski dodatak_ling, Crnogorski i engleski dodatak_media, Crnogorski i engleski dodatak_polsci, Crnogorski i engleski dodatak_sociology) evidentno je da Fakultet slobodnih umjetnosti i nauka ima propisana pravila i procedure u vezi sa izdavanjem dokumenata i prepisom ocjena za sve module: Digitalne humanističke nauke, Medijske studije i novinarstvo, Interkulturalna lingvistika, Sociološka teorija i sociološka istraživanja, Nove političke nauke i Historija umjetnosti. Ustanova je dostavila primjer dvojezičnih formi diplome, dodatka diplomu kao i prepisa ocjena.

Kriterijum za ocjenjivanje: Eliminacioni

8.4. Zajednički studijski program i izdavanje zajedničke diplome

- Studijski program koji zajedno organizuju dvije ili više ustanova visokog obrazovanja (u daljem tekstu: ustanove-partneri) može biti akreditovan ako je:
  - Plan realizacije programa detaljno prikazan, sa podacima za dio programa koji se izvodi zajednički i djelovima programa koji su u nadležnosti pojedinačnih ustanova-partnera;
  - Akreditacija zajedničkih programa završava se po istoj proceduri kao i u slučaju zahtjeva pojedinačne ustanove (organizacione jedinice);

- U postupku akreditacije zajedničkih programa partnerskih ustanova iz različitih zemalja, svaka ustanova treba da završi nacionalni postupak i posjeduje pozitivnu odluku od strane nacionalnih akreditacionih tijela;
- Akreditaciji zajedničkih programa prethodi bilateralni/multilateralni sporazum o zajedničkom programu;
- Prijava za akreditaciju treba da sadrži i precizan plan mobilnosti studenata i nastavnog osoblja, kao i broj nacionalnih i internacionalnih studenata koji se upisuju na studijski program.
- Zajedničke diplome se izdaju studentima koji su završili zajednički program (pohađali nastavu i položili ispite) na svakoj od ustanova-partnera akreditovanih za realizaciju zajedničkog studijskog programa. Diplomom potpisuju ovlašćena lica svih ustanova-partnera uključenih u realizaciju zajedničkog studijskog programa.

Prilog:

- Plan realizacije programa
- Bilateralni/multilateralni sporazum o zajedničkom programu
- Odluka nacionalnog akreditacionog tijela za svaku ustanovu partnera

Ocjena ispunjenosti

Ispunjeno		Djelimično ispunjeno		Nije ispunjeno	
-----------	--	----------------------	--	----------------	--

Komentar/ostvrt/preporuke:

Ovaj kriterijum nije primjenjiv na FLAS s obzirom da se ovaj studijski program izvodi na jednoj ustanovi, odnosno nije riječ o zajedničkom programu dviju ili više institucija.

III AKREDITACIONI STAV

Komisija predlaže Agenciji sljedeći akreditacioni stav:

1. Prihvatanje zahtjeva za akreditaciju za period od četiri godine (2024 - 2028)

Obrazloženje:

Osnovni akademski studijski program Liberal Arts and Sciences je postigao ocjenu ispunjenosti i djelimične ispunjenosti i to u svih osam standarda i ne postoji ni jedan formalni razlog koji bi doveo u pitanje ispunjenost uslova za akreditaciju osnovnog akademskog studijskog programa na engleskom jeziku „Liberal Arts and Sciences“ u okviru Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka.

Radni jezik na kojem će budući studenti raditi je engleski jezik, i kao posebnu vrijednost ističemo spremnost ustanove da organizuje godinu dana učenja engleskog jezika kako bi budući studenti mogli adekvatno da prate i pohađaju nastavu koja je predviđena Planom organizacije nastave ustanove.

Takođe, interdisciplinarnost i modularna nastava sa dvopredmetnim oblastima čine ovaj Fakultet atraktivnim ne samo za studente iz Crne Gore već iz cijelog svijeta. Nadalje, postojeća akademska zajednica u Crnoj Gori može imati koristi od otvaranja ovog tipa fakulteta na način kako bi se postigao veći stepen internacionalizacije i širenje akademskih mreža.

Predlažemo da se akreditacija izda na četiri godine.

Preporuke za unapređenje kvaliteta:

S obzirom da Fakultet za slobodne umjetnosti i nauke nema upisanih studenata, preporuke za unapređenje kvaliteta su precizno date za svaki od definisanih standarda.

Standard 1: Ustanova visokog obrazovanja

Fakultet treba dostaviti Agenciji potvrdu o učešću predstavnika studenata u Upavnom odboru mjesec dana nakon oficijelnog početka nastave.

Fakultet treba da donese Pravilnik o samovrednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka prvog semestra prve akademske godine te da Agenciji dostavi izvještaj o samovrednovanju studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka prve i svake naredne akademske godine.

Fakultet bi trebao da dostavi Agenciji analizu zapošljivosti za tržište rada Crne Gore, godinu dana nakon završetka prve generacije studenata bečelor studija.

Fakultet je obavezan da Agenciji dostavi rezultate periodičnog ispitivanja kvaliteta rada svih stručnih organa Fakulteta, i kriterijume po kojima će utvrđivati obrazovne potrebe studenata i nastavnika nakon završetka prve i svake naredne akademske godine.

Standard 2: Struktura studijskog programa i koncepcija za realizaciju studija

Fakultet dužan da jednom u pet godina sprovede istraživanje tržišta rada, preporučujemo da ustanova inicijalno, prilikom osnivanja studijskog programa u roku od godinu dana od početka studija, dostavi izvještaj Agenciji o istraživanju tržišta rada.

Fakultet je obavezan najkasnije mjesec dana prije raspisivanja konkursa za upis studenata da istakne sadržaj nastavnog plana na svoju web stranicu, kao i da omogući dostupnost priručnika - informacionog paketa za sve predmete/module.

Fakultet treba da ustanovi i da učini transparentima formalne procedure za studentske žalbe, da izradi procedure za postupanje po primjedbama studenata i da obezbijedi smjernice za podršku nastavnima prije početka akademske godine, uz obavezu da cijeli set dokumenata dostavi Agenciji.

Standard 4: Upravljanje kvalitetom

Fakultet treba da donese Pravilnik o samovrjednovanju kvaliteta studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi, te da Agenciji dostavi izvještaj o samovrednovanju studijskih programa, nastave, rada nastavnika i službi nakon završetka svake studijske godine, kao što je to predviđeno Zakonom o visokom obrazovanju, član 41 (osim Agenciji, samoevaluacioni izvještaj se dostavlja na kraju svake studijske godine i Ministarstvu).

Standard 5: Dokumentacija

Fakultet je obavezan da mjesec dana od dana dobijene akreditacije Agenciji dostavi dopunu Pravila o studiranju u kojoj se jasno definišu plan i rokovi za upis na kurseve predviđene kurikulumom.

Standard 6: Uporedni primjeri dobre prakse

Zaključuje se da je LAS (Liberal Arts and Sciences) obrazovni model koji se primjenjuje na mnogim svjetskim sveučilištima.

Članovi Komisije zaključuju kako je izazovno ocijeniti stupanj usuglašenosti ciljeva studijskog programa, ishoda učenja i kurikulumu Fakulteta slobodnih umjetnosti i nauka s drugim ustanovama visokog obrazovanja s obzirom na posebnost LAS programa.

Ipak s obzirom na definirane kriterijume u standardu 6.1. kojima Agencija zahtjeva tabelarni prikaz usaglašenosti ciljeva, ishoda i kurikulumu studijskog programa s programima drugih ustanova visokog obrazovanja, Komisija preporučuje da Fakultet dostavi Agenciji tražene tabele od S.6.1.1. do S.6.1.6. najkasnije mjesec dana od dana dobijanja akreditacije.

Standard 8: Akreditacija studijskih programa na engleskom jeziku

Fakultet je dostavio popis literature sa većinom naslova na engleskom jeziku. S obzirom da se nastava na ovom studijskom programu izvodi isključivo na engleskom jeziku, Fakultet je dužan da dostavi Agenciji dokaze o postanju svih bibliotečkih jedinica na engleskom jeziku u ECTS katalozima najmanje mjesec dana prije početka nastave.

Fakultet treba u studentsku anketu da uključi i pitanja vezana za kvalitet izvođenja nastave na engleskom jeziku.

KOMISIJA

Predsjednica
Prof.dr Biljana Maslovarić

(potpis)

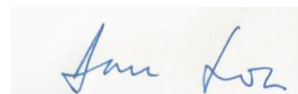
Članica
Doc.dr Vesna Tripković-Samardžić

(potpis)

Članica
Izv.prof.dr.sc. Đana Luša

(potpis)

Datum 20.2.2024.godine